

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય

વિરુદ્ધ

બક્ષી રામ

માર્ચ ૧, ૧૯૯૦

[કે. જગન્નાથ શેટ્ટી અને આર. એમ. સહાય, ન્યાયમૂર્તિઓ]

પ્રોબેશન ઓફ ઓફિસર્સ એક્ટ, ૧૯૫૮: કલમ ૧૨ – વ્યાપ – દોષિત ઠરાવ્યા પછી પ્રોબેશન પર મુક્તિ – દોષિત ઠરાવવાનું કલંક નાબૂદ કરતી નથી – "આવા કાયદા હેઠળ ગુના માટે દોષિત ઠરાવવા સાથે જોડાયેલી ગેરલાયકાત, જો કોઈ હોય તો, ભોગવશે નહીં" – પ્રોબેશન ઓફ ઓફિસર્સ એક્ટ સિવાયના અન્ય કોઈ કાયદા દ્વારા ગેરલાયકાતનો ઉલ્લેખ કરે છે.

સેન્ટ્રલ રિઝર્વ પોલીસ ફોર્સ એક્ટ, ૧૯૪૯: કલમ ૧૦(એન) – કોન્સ્ટેબલ – સારી વ્યવસ્થા અને શિસ્ત માટે નુકસાનકારક કૃત્ય – દોષસિદ્ધિ

– પ્રોબેશન પર મુક્તિ – સેવામાંથી બરતરફી – પુનઃસ્થાપિત થવા માટે હકદાર નથી તેવું ઠરાવ્યું – 'બરતરફી' ની સજા 'સેવામાંથી દૂર કરવા' માં ફેરવવામાં આવી.

સામાવાળા, કોન્સ્ટેબલ, સેન્ટ્રલ રિઝર્વ પોલીસ ફોર્સ એક્ટ, ૧૯૪૯ ની કલમ ૧૦(એન) હેઠળ દોષિત ઠર્યા હતા પરંતુ પ્રોબેશન ઓફ ઓફેન્ડર્સ એક્ટ, ૧૯૫૮ ની કલમ ૪ હેઠળ પ્રોબેશન પર મુક્ત થયા હતા, તેમને સેવામાંથી બરતરફ કરવામાં આવ્યા હતા. તેમણે હાઈકોર્ટ સમક્ષ પોતાની બરતરફીને પડકારી હતી જેણે તેમને સેવામાં ચાલુ રાખવા માટે કોઈ ગેરલાયકાત નથી તેવું ઠરાવીને પુનઃસ્થાપિત કરવાનો હુકમ કર્યો હતો, કારણ કે પ્રોબેશન ઓફ ઓફેન્ડર્સ એક્ટ, ૧૯૫૮ ની કલમ ૧૨ તેમની દોષસિદ્ધિ સાથે જોડાયેલી ગેરલાયકાત દૂર કરવાની અસર ધરાવે છે. તેથી યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા આ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી છે.

અપીલ મંજૂર કરતા અને હાઈકોર્ટનો હુકમ રદ કરતા, આ કોર્ટે, ઠેરવ્યું: ૧. પ્રોબેશન ઓફ ઓફેન્ડર્સ એક્ટ, ૧૯૫૮ ની કલમ ૧૨ માત્ર એવો નિર્દેશ આપે છે કે ગુનેગાર 'આવા કાયદા હેઠળ ગુના માટે દોષિત ઠરાવવા સાથે જોડાયેલી ગેરલાયકાત, જો કોઈ હોય તો, ભોગવશે નહીં'. સંદર્ભમાં આવો કાયદો એ દોષસિદ્ધિના કારણે ગેરલાયકાતની જોગવાઈ કરતો અન્ય કાયદો છે દા.ત. જો કોઈ કાયદો કોઈ વ્યક્તિને તેની દોષસિદ્ધિને ધ્યાને લઈને કોઈપણ હોદ્દા પર નિયુક્ત થવા માટે અથવા કોઈપણ સત્તામંડળ કે સંસ્થાની ચૂંટણી લડવા માટે

ગેરલાયક ઠરાવતો હોય, તો તે ગેરલાયકાત કલમ ૧૨ ના બંને દૂર થાય છે. પરંતુ તેનો અર્થ એવો નથી કે જે વ્યક્તિને તેની દોષસિદ્ધિને ધ્યાને લઈને સેવામાંથી બરતરફ કરવામાં આવી છે તે સારા વર્તનના પ્રોબેશનનો લાભ મેળવવા પર પુનઃસ્થાપિત થવા માટે હકદાર બને છે. કલમ ૧૨ કાયદા મુજબ ગુના તરફ દોરી જતી ગેરવર્તણૂક અથવા તેના પર તેની દોષસિદ્ધિ માટે પગલાં લેવાથી ખાતાને રોકતી નથી. તે વ્યક્તિને ખાતાકીય સજામાંથી મુક્ત કરવાનો ઈશાદો ધરાવતી ન હતી. [૭૬૬ બી-સી; ૭૬૫ ઈ]

આર. કુમારાસ્વામી ઐયર વિરુદ્ધ ધ કમિશનર, મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ તિરુવન્નામલાઈ અને અન્ય, [૧૯૫૭] ક્રિ. લો જર્નલ ૨૫૫; એમ્બારુ (પી) વિરુદ્ધ ચેરમેન મદ્રાસ પોર્ટ ટ્રસ્ટ, [૧૯૬૩] ૧ એલએલજે ૪૯ મદ્રાસ; એ. સત્યનારાયણ મૂર્તિ વિરુદ્ધ ઝોનલ મેનેજર એલ.આઈ.સી., એ.આઈ.એર. ૧૯૬૯ એ.પી. ૩૭૧; પ્રેમ કુમાર વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, [૧૯૭૧] લેબ. એન્ડ ઇન્ડ. કેસિસ ૮૨૩; ઓમ પ્રકાશ વિરુદ્ધ ધ ડિરેક્ટર પોસ્ટલ સર્વિસિસ અને અન્ય, [૧૯૭૧] ૧ એસએલઆર ૬૪૮ અને ડિરેક્ટર ઓફ પોસ્ટલ સર્વિસિસ અને અન્ય વિરુદ્ધ દયાનંદ, [૧૯૭૨] એસએલઆર ૩૨૫ – માન્ય રાખવામાં આવ્યા.

ધ ડિવિઝનલ પર્સનલ ઓફિસર સધર્ન રેલ્વે અને અન્ય વિરુદ્ધ ટી. આર. ચેલપ્પન, [૧૯૭૫] ૨ એસએલઆર ૫૮૭ – અનુસરવામાં આવ્યો.

૨. ફોજદારી ટ્રાયલમાં દોષસિદ્ધિ એક બાબત છે અને સજા બીજી બાબત છે.

ગેરવર્તણૂક માટે ખાતાકીય સજા એ ત્રીજી બાબત છે. કોર્ટ અધિનિયમની કલમ ૩ અથવા ૪ ની જોગવાઈઓ લાગુ કરતી વખતે દોષસિદ્ધિ સાથે કામ પાર પાડતી નથી; તે માત્ર તે સજા સાથે કામ પાર પાડે છે જે ગુનેગારે ભોગવવાની હોય છે. ગુનેગારને સજા કરવાને બદલે, કોર્ટ તેને સારા વર્તનના પ્રોબેશન પર મુક્ત કરે છે. જોકે, દોષસિદ્ધિ અસ્પૃશ્ય રહે છે અને દોષસિદ્ધિનું કલંક નાબૂદ થતું નથી. ખાતાકીય કાર્યવાહીમાં કસૂરવારને ફોજદારી આરોપ પર તેની દોષસિદ્ધિ તરફ દોરી ગયેલા વર્તનના આધારે સેવામાંથી બરતરફ કરી શકાય છે અથવા દૂર કરી શકાય છે અથવા પદોન્નતિ ઘટાડી શકાય છે. તેથી સામાવાળાને સેવામાં પુનઃસ્થાપિત કરવાનો પ્રશ્ન જ ઉપસ્થિત થતો નથી. જોકે, સેવામાંથી બરતરફીની સજા સેવામાંથી દૂર કરવામાં ફેરવવામાં આવે છે. [૭૬૫ સી-ડી, એફ; ૭૬૬ ઈ] તુલસી રામ પટેલ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, [૧૯૮૫] સપ્લી. ૨ એસસીઆર ૧૩૧ અને ત્રિખા રામ વિરુદ્ધ વી. કે. શેઠ અને અન્ય, [૧૯૮૭] સપ્લી. એસસીસી ૩૯ – અનુસરવામાં આવ્યા.

સિવિલ અપીલીય હુકમત: સિવિલ અપીલ નં. ૧૩૧૨ / ૧૯૯૦. ડી.બી. સિવિલ ડબલ્યુ.પી. નં. ૭૧/૭૭ માં રાજસ્થાન હાઈકોર્ટના તા. ૬.૭.૧૯૮૮ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે.

અપીલકર્તાઓ તરફથી એસ. હેગડે, એડિશનલ સોલિસિટર જનરલ, એ. સુબ્બા રાવ અને સી.વી.એસ. રાવ.

સામાવાળા તરફથી એસ. સી. બિરલા.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ કે. જગન્નાથ શેટ્ટી દ્વારા આપવામાં આવેલ.

ખાસ પરવાનગી મંજૂર કરવામાં આવી.

સામાવાળા બક્ષી રામ રાજસ્થાનના દેવલી ખાતે સેન્ટ્રલ રિઝર્વ પોલીસ ફોર્સમાં કોન્સ્ટેબલ હતા. ૧૭મી માર્ચ ૧૯૭૧ ના રોજ રાત્રે આશરે ૮.૪૫ વાગ્યે તેઓ અન્ય એક કોન્સ્ટેબલ સાથે સીઆરપી ગ્રુપ સેન્ટર બેન્ડ પ્લાટૂનના કોન્સ્ટેબલ ગરીબ દાસના રૂમમાં બળજબરીથી પ્રવેશ્યા હતા. ગરીબ દાસ ત્યારે રૂમમાં હાજર ન હતા. તેમની પત્ની સાવિત્રી દેવી જે અંદર હતી તેણે તેમના પ્રવેશને રોકવાનો પ્રયાસ કર્યો, પરંતુ વ્યર્થ. બંને કોન્સ્ટેબલોએ તેને પકડી લીધી અને તેની સાથે ગેરવર્તન કર્યું.

સામાવાળા સામે સેન્ટ્રલ રિઝર્વ પોલીસ ફોર્સ એક્ટ, ૧૯૪૯ ની કલમ ૧૦(એન) [૧૦(૧)] હેઠળના ગુના માટે ટ્રાયલ ચલાવવામાં આવી હતી. અધિનિયમની કલમ ૧૦ ઓછા જઘન્ય ગુનાઓ દર્શાવે છે અને કલમ ૧૦(એન) [૧૦(૧)] એવા કોઈપણ કૃત્ય અથવા ચૂકનો ઉલ્લેખ કરે છે જે, જોકે અધિનિયમમાં નિર્દિષ્ટ ન હોય છતાં, સારી વ્યવસ્થા અને શિસ્ત માટે નુકસાનકારક હોય. કેસમાં રજૂ કરાયેલા પુરાવા પરથી તેઓ આરોપ માટે દોષિત જણાયા હતા અને મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ અને કમાન્ડન્ટ ગ્રુપ સેન્ટર, સીઆરપીએફ, દેવલી (રાજસ્થાન) દ્વારા ૨૩મી માર્ચ ૧૯૭૧ ના ચુકાદાથી તેમને ચાર મહિનાની સખત કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હતી. સજા ભોગવવા માટે તેમને સેન્ટ્રલ જેલ, જયપુરમાં રાખવામાં આવ્યા હતા.

તેમની દોષસિદ્ધિ અને સજાને ધ્યાનમાં રાખીને, ખાતાએ શિસ્તભંગના પગલાં તરીકે તેમને સેવામાંથી બરતરફ કર્યા હતા. જ્યારે દોષસિદ્ધિ અને સજા સામેની તેમની અપીલ સેશન્સ જજ સમક્ષ પેનિંગ હતી ત્યારે આ કાર્યવાહી કરવામાં આવી હતી. વિદ્વાન ન્યાયાધીશે ૨૨ સપ્ટેમ્બર ૧૯૭૧ ના ચુકાદા દ્વારા દોષસિદ્ધિને સમર્થન આપ્યું હતું પરંતુ પ્રોબેશન ઓફ ઓફેન્ડર્સ એક્ટ, ૧૯૫૮ ("અધિનિયમ") હેઠળ તેમને મુક્ત કર્યા હતા. દેખીતી રીતે છ મહિનાના સમયગાળા માટે શાંતિ જાળવવા અને સારું વર્તન રાખવાના બોન્ડ રજૂ કરવા પર અધિનિયમની કલમ ૪ હેઠળ તેમને મુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા. સામાવાળાએ તે શરતોનું પાલન કર્યું હતું. સારા વર્તનના સમયગાળાની સમાપ્તિ પછી, તેમણે સેવામાંથી પોતાની બરતરફીને પડકારતી બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની રીટ અરજ સાથે હાઇકોર્ટનો સંપર્ક કર્યો હતો. હાઇકોર્ટે અધિનિયમની કલમ ૧૨ પર આધાર રાખીને બરતરફી રદ કરી હતી અને તમામ આનુષંગિક લાભો સાથે તેમને સેવામાં પુનઃસ્થાપિત કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. હાઇકોર્ટે એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે સામાવાળાની બરતરફીનું એકમાત્ર કારણ સેન્ટ્રલ રિઝર્વ પોલીસ ફોર્સ એક્ટની કલમ ૧૦(એન) હેઠળ તેમની દોષસિદ્ધિ હતી પરંતુ પ્રોબેશન ઓફ ઓફેન્ડર્સ એક્ટ, ૧૯૫૮ ની કલમ ૧૨ ને ધ્યાને લેતાં, તેમને સેવામાં ચાલુ રાખવા માટે કોઈ ગેરલાયકાત ન હતી. હાઇકોર્ટે આ રીતે અવલોકન કર્યું હતું:

"પ્રોબેશન ઓફ ઓફેન્ડર્સ એક્ટ, ૧૯૫૮ ની કલમ ૧૨ ની સ્પષ્ટ ભાષા જે જોગવાઈ કરે છે કે તે અધિનિયમની કલમ ૩ અથવા કલમ ૪ ની જોગવાઈઓ

હેઠળ જે વ્યક્તિ સાથે વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો હોય તે અન્ય કોઈપણ કાયદામાં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, કોઈપણ કાયદા હેઠળ દોષસિદ્ધિ સાથે જોડાયેલી ગેરલાયકાત, જો કોઈ હોય તો, ભોગવશે નહીં. આ જોગવાઈ સી.આર.પી.એફ. એક્ટની કલમ ૧૦(એન) હેઠળ અરજદારની દોષસિદ્ધિ સાથે જોડાયેલી ગેરલાયકાત દૂર કરવાની અસર ધરાવે છે. આ પરિસ્થિતિ સાથે ખાસ વ્યવહાર કરતી પ્રોબેશન ઓફ ઓફેન્ડર્સ એક્ટની કલમ ૧૨ સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરે છે કે તેમાંની જોગવાઈઓ 'અન્ય કોઈપણ કાયદામાં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં' છે. તેથી, તેને અસર આપવી જ પડશે."

હાઈકોર્ટના ચુકાદાને આ અપીલમાં પડકારવામાં આવ્યો છે.

અપીલનું પરિણામ પ્રોબેશન ઓફ ઓફેન્ડર્સ એક્ટની કલમ ૧૨ ના વ્યાપ અને અર્થ પર આધારિત હોવાથી, આ કલમ નક્કી કરવી જરૂરી છે. કલમ ૧૨ નીચે મુજબના શબ્દોમાં છે:

"૧૨. દોષસિદ્ધિ સાથે જોડાયેલી ગેરલાયકાત દૂર કરવી— અન્ય કોઈપણ કાયદામાં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, ગુના માટે દોષિત જણાયેલી અને કલમ ૩ અથવા કલમ ૪ ની જોગવાઈઓ હેઠળ જેની સાથે વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો હોય તેવી વ્યક્તિ આવા કાયદા હેઠળ ગુના માટે દોષિત ઠરાવવા સાથે જોડાયેલી ગેરલાયકાત, જો કોઈ હોય તો, ભોગવશે નહીં, પરંતુ એમ કે આ કલમમાંની કોઈપણ બાબત એવી વ્યક્તિને લાગુ પડશે નહીં કે જેને કલમ ૪ હેઠળ તેની મુક્તિ પછી, મૂળ ગુના માટે પાછળથી સજા કરવામાં

આવી હોય."

પ્રોબેશન ઓફ ઓફેન્ડર્સ એક્ટ, ૧૯૫૮ ની કલમ ૩ ચેતવણી આપ્યા પછી અમુક ગુનેગારોને મુક્ત કરવાની કોર્ટને સત્તા આપે છે. કલમ ૪ કોર્ટને સારા વર્તનના પ્રોબેશન પર અમુક ગુનેગારોને મુક્ત કરવાની સત્તા આપે છે. કલમ ૪ હેઠળ કોર્ટ દ્વારા કરાયેલી વ્યવસ્થા હેઠળ પ્રોબેશનના સમયગાળા દરમિયાન સજા મોકૂફ રાખવામાં આવે છે અને શાંતિ જાળવવા અને સારું વર્તન રાખવા માટે બોન્ડ ભરવા પર ગુનેગારને મુક્ત કરવામાં આવે છે. કલમ ૯ ગુનેગાર બોન્ડની શરતોનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ જાય તે કિસ્સામાં પ્રક્રિયા પૂરી પાડે છે. કોર્ટ, જો સંતુષ્ટ થાય કે ગુનેગાર સારું વર્તન રાખવા માટેના બોન્ડની કોઈપણ શરતોનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે, તો તેને મૂળ ગુના માટે સજા કરી શકે છે અથવા જ્યાં નિષ્ફળતા પ્રથમ વખત હોય, ત્યાં બોન્ડ ચાલુ રાખવા પર પ્રતિકૂળ અસર કર્યા વિના, કોર્ટ તેના પર પચાસ રૂપિયાથી વધુ ન હોય તેવો દંડ લાદી શકે છે.

આ જોગવાઈઓ પરથી સ્પષ્ટ થશે કે ગુનેગારને પ્રોબેશન પર મુક્ત કરવાથી દોષસિદ્ધિનું કલંક નાબૂદ થતું નથી. પ્રોબેશન ઓફ ઓફેન્ડર્સ એક્ટની કલમ ૩, ૪ અને ૯ ના વ્યાપ સાથે કામ પાર પાડતા, ધ ડિવિઝનલ પર્સનલ ઓફિસર, સધર્ન રેલ્વે અને અન્ય વિગેરે વિરુદ્ધ ટી. આર. ચેલમ્પન વિગેરે, [૧૯૭૫] ૨ એસએલઆર ૫૮૭ પૃષ્ઠ ૫૯૬ પર કોર્ટ વતી બોલતા ફઝલ અલી, જે. એ અવલોકન કર્યું:

"આ જોગવાઈઓ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે પ્રોબેશન પર મુક્તિનો હુકમ

ત્યારે જ અસ્તિત્વમાં આવે છે જ્યારે આરોપી દોષિત જણાય અને ગુના માટે દોષિત ઠરે. આમ આરોપીની દોષસિદ્ધિ અથવા તે દોષિત છે તેવું કોર્ટનું તારણ બિલકુલ ધોઈ શકાતું નથી કારણ કે તે ગુનેગારને પ્રોબેશન પર મુક્ત કરવાના હુકમ માટે અનિવાર્ય શરત છે. પ્રોબેશન પર મુક્તિનો હુકમ કોર્ટ દ્વારા લાદવામાં આવનાર સજાના બદલામાં માત્ર એક અવેજી વ્યવસ્થા છે. યુવાન ગુનેગારોને સુધારવા અને તેમને કસ્ટર ગુનેગાર બનતા અટકાવવા માટે માનવતાવાદી દ્રષ્ટિકોણથી કાયદા દ્વારા આ બાબતને માન્ય કરવામાં આવી છે. ઉપર ઉદ્ઘૃત કરાયેલ અધિનિયમની કલમ ૯(૩) ની જોગવાઈઓ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે ગુનેગાર પરનું નિયંત્રણ ફોજદારી અદાલત દ્વારા જાળવી રાખવામાં આવે છે અને જ્યાં તે સંતુષ્ટ થાય છે કે પ્રોબેશન પર મુક્ત કરાયેલા ગુનેગાર દ્વારા બોન્ડની શરતોનો ભંગ કરવામાં આવ્યો છે, તો કોર્ટ ગુનેગારને મૂળ ગુના માટે સજા કરી શકે છે. આ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે ગુનેગારને પ્રોબેશન પર મુક્ત કરવાનો હુકમ પસાર કરવા માત્રથી ફોજદારી આરોપ પરના ગુનાની હકીકત સાફ થઈ જતી નથી. અધિનિયમની કલમ ૩, ૪ અથવા ૬ હેઠળ કલંક ચાલુ રહે છે અને દોષસિદ્ધિમાં પરિણમતી ગેરવર્તણૂકના તારણને નિર્ણાયક પુરાવો ગણવો આવશ્યક છે. તેથી, આ સંજોગોમાં, અમે સામાવાળાઓની આ દલીલ સ્વીકારવામાં અસમર્થ છીએ કે ગુનેગારને પ્રોબેશન પર મુક્ત કરવાનો મેજિસ્ટ્રેટનો હુકમ દોષસિદ્ધિના કલંકને નાબૂદ કરે છે."

કલમ ૧૨ ના વ્યાપ અંગે, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે આગળ જણાવ્યું (પૃષ્ઠ ૫૯૬ પર):

"એવું સૂચન કરવામાં આવ્યું હતું કે અધિનિયમની કલમ ૧૨ કોઈપણ દોષસિદ્ધિની અસરને સંપૂર્ણપણે નાબૂદ કરે છે અને આવા કાયદા હેઠળ ગુના માટે દોષિત ઠરાવવા સાથે જોડાયેલી ગેરલાયકાતને ભૂંસી નાખે છે. આ દલીલ, અમારા મતે, અધિનિયમની કલમ ૧૨ ની જોગવાઈઓના ઘોર ગેરઅર્થઘટન પર આધારિત છે, "આવા કાયદા હેઠળ ગુના માટે દોષિત ઠરાવવા સાથે જોડાયેલી" શબ્દો બે સંભવિતતાઓનો ઉલ્લેખ કરે છે: (૧) કે દોષસિદ્ધિના પરિણામે ગેરલાયકાત હોવી જોઈએ અને (૨) કે આવી ગેરલાયકાત પ્રોબેશન ઓફ ઓફેન્ડર્સ એક્ટ સિવાયના અન્ય કોઈ કાયદા દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી હોવી જોઈએ. પીનલ કોડમાં આવી કોઈ ગેરલાયકાત સમાવિષ્ટ નથી. તેથી, એવું કહી શકાય નહીં કે અધિનિયમની કલમ ૧૨ દોષસિદ્ધિ સાથે જોડાયેલી સ્વચાલિત ગેરલાયકાત અને આરોપીના ફોજદારી દુરાચારને નાબૂદ કરવાની કલ્પના કરે છે. એ પણ સ્પષ્ટ છે કે ગેરલાયકાત તેના અર્થમાં 'ગેરવર્તણૂક' શબ્દથી મૂળભૂત રીતે અલગ છે."

ફોજદારી ટ્રાયલમાં દોષસિદ્ધિ એક બાબત છે અને સજા બીજી બાબત છે. ગેરવર્તણૂક માટે ખાતાકીય સજા એ ત્રીજી બાબત છે. કોર્ટ અધિનિયમની કલમ ૩ અથવા ૪ ની જોગવાઈઓ લાગુ કરતી વખતે દોષસિદ્ધિ સાથે કામ પાર પાડતી નથી; તે માત્ર તે સજા સાથે કામ પાર પાડે છે જે ગુનેગારે ભોગવવાની હોય છે. ગુનેગારને સજા કરવાને બદલે, કોર્ટ તેને સારા વર્તનના પ્રોબેશન પર મુક્ત કરે છે. જોકે, દોષસિદ્ધિ અસ્પૃશ્ય રહે છે અને દોષસિદ્ધિનું કલંક નાબૂદ થતું નથી. ખાતાકીય કાર્યવાહીમાં કસૂરવારને ફોજદારી આરોપ પર તેની દોષસિદ્ધિ તરફ દોરી

ગયેલા વર્તનના આધારે સેવામાંથી બરતરફ કરી શકાય છે અથવા દૂર કરી શકાય છે અથવા પદોન્નતિ ઘટાડી શકાય છે; (જુઓ બંધારણનો અનુચ્છેદ ૩૧૧(૨) (બી) અને તુલસીરામ પટેલ કેસ: [૧૯૮૫] સપ્લી. ૨ એસસીઆર ૧૩૧ પૃષ્ઠ ૨૮૨ પર).

અધિનિયમની કલમ ૧૨ કાયદા મુજબ ગુના તરફ દોરી જતી ગેરવર્તણૂક અથવા તેના પર તેની દોષસિદ્ધિ માટે પગલાં લેવાથી ખાતાને રોકતી નથી. આ કલમ વ્યક્તિને ખાતાકીય સજામાંથી મુક્ત કરવાનો ઈરાદો ધરાવતી ન હતી. તેથી તેમની દોષસિદ્ધિને ધ્યાને લઈને જે સેવામાંથી તેમને દૂર કરવામાં આવ્યા હતા તે સેવામાં પુનઃસ્થાપિત કરવાનો પ્રશ્ન જ ઉપસ્થિત થતો નથી. તે કલમ ૧૨ ની પરિભાષા પરથી સ્પષ્ટ જણાય છે. આ પાસા પર, હાઈકોર્ટો એક અવાજે બોલે છે. આર. કુમારાસ્વામી એયર વિરુદ્ધ ધ કમિશનર, મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ તિરુવન્નામલાઈ અને અન્ય, [૧૯૫૭] ક્રિ. લો જર્નલ ૨૨૫ વોલ્યુમ ૫૮ અને એમ્બારુ (પી) વિરુદ્ધ ચેરમેન મદ્રાસ પોર્ટ ટ્રસ્ટ, [૧૯૬૩] ૧ એલએલજે ૫૯ મદ્રાસમાં મદ્રાસ હાઈકોર્ટ, એ. સત્યનારાયણ મૂર્તિ વિરુદ્ધ ઝોનલ મેનેજર, એલ.આઈ.સી., એ.આઈ.એર. ૧૯૬૯ એપી ૩૭૧ માં આંધ્ર પ્રદેશ હાઈકોર્ટ, પ્રેમ કુમાર વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય, [૧૯૭૧] લેબ એન્ડ ઈન્ડ. કેસિસ ૮૨૩ માં મધ્ય પ્રદેશ હાઈકોર્ટ, ઓમ પ્રકાશ વિરુદ્ધ ધ ડિરેક્ટર પોસ્ટલ સર્વિસિસ (પોસ્ટ એન્ડ ટેલિગ્રાફ્સ ડિપાર્ટમેન્ટ) પંજાબ સર્કલ, અંબાલા અને અન્ય, [૧૯૭૧] ૧ એસએલઆર ૬૪૩ માં પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટ, ડિરેક્ટર ઓફ પોસ્ટલ સર્વિસિસ અને અન્ય વિરુદ્ધ દયાનંદ, [૧૯૭૨]

એસએલઆર ૩૨૫ માં દિલ્લી હાઈકોર્ટે સમાન મત વ્યક્ત કર્યો છે. ઉપરોક્ત કેસોમાં હાઈકોર્ટોના આ ઢ્રષ્ટિકોણને આ કોર્ટ દ્વારા ટી. આર. ચેલપ્પનના કેસ [૧૯૭૫] ૨ એસએલઆર ૫૮૭ માં માન્ય રાખવામાં આવ્યો છે.

ત્રિખા રામ વિરુદ્ધ વી. કે. શેઠ અને અન્ય, [૧૯૮૭] સપ્લી. એસસીસી ૩૯ માં આ કોર્ટે કલમ ૧૨ નો ઉદ્દેખ કર્યા પછી તેમાંના અરજદારની બરતરફીની સજાને "સેવામાંથી દૂર કરવા" માં ફેરવી દીધી હતી, જેથી તે તેને અન્ય સંસ્થાઓમાં ભવિષ્યની રોજગારી મેળવવામાં મદદરૂપ થઈ શકે.

કલમ ૧૨ આમ સ્પષ્ટ છે અને તે માત્ર એટલો જ નિર્દેશ આપે છે કે ગુનેગાર "આવા કાયદા હેઠળ ગુના માટે દોષિત ઠરાવવા સાથે જોડાયેલી ગેરલાયકાત, જો કોઈ હોય તો, ભોગવશે નહીં". સંદર્ભમાં આવો કાયદો એ દોષસિદ્ધિના કારણે ગેરલાયકાત પૂરી પાડતો અન્ય કાયદો છે. ઉદાહરણ તરીકે, જો કોઈ કાયદો કોઈ વ્યક્તિને તેની દોષસિદ્ધિને ધ્યાને લઈને કોઈપણ હોદ્દા પર નિમણૂક મેળવવા માટે અથવા કોઈપણ સત્તામંડળ કે સંસ્થાની ચૂંટણી લડવા માટે ગેરલાયક ઠરાવતો હોય, તો તે ગેરલાયકાત કલમ ૧૨ ના બળે દૂર થાય છે. વાસ્તવમાં તે અધિનિયમની કલમ ૧૨ નો વ્યાપ અને અસર છે. પરંતુ તેનો અર્થ એવો નથી કે જે વ્યક્તિને તેની દોષસિદ્ધિને ધ્યાને લઈને સેવામાંથી બરતરફ કરવામાં આવી છે તે સારા વર્તનના પ્રોબેશનનો લાભ મેળવવા પર પુનઃસ્થાપિત થવા માટે હકદાર બને છે. દેખીતી રીતે, આવા મંતવ્યને કલમ ૧૨ ની શરતો દ્વારા કોઈ સમર્થન નથી અને તેથી હાઈકોર્ટનો હુકમ ટકી શકે નહીં.

પરિણામે અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે. હાઈકોર્ટનો વાદગ્રસ્ત હુકમ રદ કરવામાં આવે છે. જોકે, અમે ત્રિખા રામના કેસમાં કરવામાં આવ્યું હતું તેમ સેવામાંથી બરતરફીની સજાને 'સેવામાંથી દૂર કરવા' માં ફેરવીએ છીએ.

કેસના સંજોગોમાં, અમે ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ કરતા નથી.

અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====